

URL: <https://weforum.org>. (дата звернення 03.01.2024 р.).

5. Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2023). URL: <https://rayhaber.com/wp-content/uploads/2020/12/ulusal-siber-guvenlik-stratejisi-ep-2020-2023.pdf> (дата звернення 03.01.2024 р.).

6. Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi 2020-2023. URL: <https://rayhaber.com/wp-content/uploads/2020/12/ulusal-siber-guvenlik-stratejisi-ep-2020-2023.pdf> (дата звернення 03.01.2024 р.).

7. Zeynep Atım Kurucuk. Navigating the Digital Battlefield: The Role of a Cybercrime Lawyer in Turkey. *Kurucuk & Associates*. URL: <https://www.kurucuk.com.tr/post/cybercrime-lawyer-in-turkey> (дата звернення 03.01.2024 р.).

Доценко Максим Ігорович

Здобувач третього рівня вищої освіти

кафедри політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0009-0007-3914-0077

СТАТУС ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну актуалізувало питання гуманітарної діяльності та роль, статус і місце окремих акторів у системі гуманітарної допомоги. Товариство Червоного Хреста України (далі – ТЧХУ) є однією з провідних установ з надання гуманітарної допомоги та виконання інших гуманітарних функцій під час міжнародного збройного конфлікту. Інституційна спроможність, здатність Українського Червоного Хреста залучити значні ресурси для гуманітарної діяльності обумовлені його унікальним статусом і роллю допоміжної інституції для держави у здійсненні гуманітарних функцій. Тому важливим є аналіз статусу та місця ТЧХУ в державі та в системі громадянського суспільства.

Незважаючи на наявність значної кількості публікацій про діяльність ТЧХУ, його статус не був предметом політико-правового аналізу. Декілька дисертаційних і монографічних робіт торкалися лише питань створення та розвитку ТЧХУ в історичній ретроспективі [1; 2]. Суто юридичним питанням статусу ТЧХУ також присвячено декілька публікацій [3; 4]. Загальній ролі Національних товариств була присвячена наша публікація [5]. Але досі відсутні комплексні дослідження, які б охоплювали всі аспекти політико-правового

статусу ТЧХУ як Національного товариства в його відносинах з державою, як потужної громадської організації в системі громадянського суспільства, як складової Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та авторитетної неурядової організації у міжнародних гуманітарних відносинах. Ці аспекти статусу ТЧХУ базуються на відповідних нормативних джерелах, які є об'єктом нашого аналізу.

Унікальність ТЧХУ визначається одночасною дією різноманітних за природою нормативних джерел, які закріплюють статус, мандат і повноваження організації.

По-перше, це Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» [6], якій прямо закріплює статус Товариства, його повноваження та взаємодію з державою: «Цей Закон регулює відносини, пов'язані з діяльністю Товариства Червоного Хреста України, визначає його правовий статус та правові засади діяльності» (преамбула Закону). Його норми втілені у положеннях Статуту Товариства Червоного Хреста України [7] і Положення про його обласні організації, а також у численних операційних угодах і меморандумах з органами державної влади, які забезпечують реалізацію Товариством допоміжної функції для держави: «Товариство допомагає державі у наданні медичної і гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів та в мирний час, бере участь у наданні міжнародної допомоги у разі катастроф і надзвичайних ситуацій, забезпечує медико-соціальну допомогу найменш соціально захищеним верствам населення.» (абз. 2 ст. 1 Закону). Таким чином, Товариство опосередковує допоміжну функцію щодо держави у гуманітарній сфері. Це знаходить відображення в п. 4.1, 4.2, 4.3, 4.6, 4.7 Статуту.

По-друге, це Закон України «Про громадські об'єднання» який створює загальні рамки діяльності громадських організацій, до яких належить Товариство Червоного Хреста України, незважаючи на наявність спеціального закону. Так, відповідно ст. 1 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України», воно є всеукраїнською добровільною громадською гуманітарною організацією і «створено відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи в організаційно-правовій формі громадської організації, зі спеціальним статусом, передбаченим Законом України «Про Товариство Червоного Хреста України», іншими нормативно-правовими актами України та міжнародними договорами України» (п. 1.2. Статуту Товариства).

Взаємодія Товариства з українським суспільством і громадянським сектором є важливою складовою реалізації діяльності Товариства в гуманітарній сфері. Система членства в Товаристві (Розділ 5 Статуту Товариства) та інститут волонтерства (Розділ 6 Статуту Товариства), розгалужена системою обласних та регіональних організацій (Розділ 7 Статуту

Товариства), опосередковують тісний зв'язок із суспільством.

Співпраця Товариства з громадянським сектором відбувається формальними шляхами (меморандуми, спільні проекти) та неформальними (залучення волонтерів, операційна координація), співпрацею зі ЗМІ. Важливим є громадський контроль за діяльністю Товариства, якій здійснюється через наявність представницьких органів (Розділи 7-10 Статуту), через відкритість і прозорість діяльності та процедур, механізми зворотного зв'язку з громадськістю в публічному просторі.

По-третє, це Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, які створюють правові рамки діяльності будь якого Національного товариства під час збройного конфлікту. Наприклад, п. 1 ст. 6, п. с. 2 ст. 8, п. 1 ст. 17, п. 3 ст. 33 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 року [8]. Це підкреслює допоміжну роль ТЧХУ у допомозі державі щодо забезпечення дотримання Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року.

Унікальністю Національних товариств є входження до Міжнародного червонохресного руху, тобто наявність одночасно національного та міжнародного статусу, що має юридичне закріплення в національних і міжнародних актах. У Законі України «Про Товариство Червоного Хреста України» констатовано, що воно є Національним товариством Червоного Хреста, складовою частиною Міжнародного червонохресного руху (ч. 3 ст. 3 Закону). Товариство визнано Міжнародним Комітетом Червоного Хреста 29 вересня 1993 року. Рішенням ІХ сесії Генеральної Асамблеї Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (25–28 жовтня 1993 р., м. Бірмінгем, Великобританія) Товариство прийнято як колективний член Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

Тобто, фактично Товариство має подвійний статус і повинно дотримуватися норм та положень одночасно національного законодавства і внутрішнього права Руху. Про це свідчить п. 1.3 Статуту Товариства, в якому перелічені три види джерел, якими керується Товариство: (1) законодавство України; (2) джерела міжнародного гуманітарного права, включаючи звичаєві норми, що є унікальним для вітчизняних юридичних осіб; (3) застосовні принципи, нормами та стандарти Міжнародного Руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. У Законі України «Про Товариство Червоного Хреста України» міститься більш обмежене посилання на джерела Руху: «Товариство виконує свої завдання виходячи з основоположних принципів Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця – гуманності, неупередженості,

нейтральності, незалежності, добровільності, єдиності, універсальності» (ст. 6). Ця норма відтворює положення п. 2 ст. 1 Статуту Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця [9], відповідно якого «складові частини Руху зберігаючи свою незалежність у рамках цього Статуту, завжди діють відповідно до Основоположних принципами та співпрацюють між собою при виконанні своїх відповідних завдань задля досягнення спільної мети». Положення Статуту Руху підтверджують допоміжний статус Товариства щодо держави: «Національні товариства підтримують держава у вирішенні ним гуманітарних завдань відповідно до потреб населення кожної країни» (п. 1 ст. 3).

Розподіл функцій серед складовими частинами Руху відбувається по-перше, на основі Статуту Руху та Конституції Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця; по-друге, відповідно Севільської угоди 2.0 [10], документа внутрішнього права Руху; та по-третє, відповідно операційних угод між Національними товариствами та іншими складовими частинами Руху. Севільська угода 2.0 є прикладним актом щодо розподілу функцій, та визначає організацію міжнародної діяльності, що здійснюється у двосторонньому або багатосторонньому співробітництві між: Національними товариствами та Федерацією; Національними товариствами та Міжнародним комітетом Червоного Хреста; Національними товариствами між собою; Міжнародним комітетом Червоного Хреста та Федерацією; МКЧХ, Федерацією та Національними товариствами (п. 1.3 Угоди). Важливо, що ця Угода також поширюється на Національні товариства, що діють у своїх країнах у співпраці з компонентами, які здійснюють міжнародну діяльність (п. 1.5 Угоди).

На нашу думку, четвертим аспектом статусу ТЧХУ є її роль в міжнародних гуманітарних відносинах як авторитетної неурядової організації. Причому, це стосується не тільки діяльності в рамках Руху на міжнародному рівні, як наприклад, участь у Міжнародній конференції Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Товариство зараз потужний самостійний актор у гуманітарній дипломатії, поряд з іншими з іншими міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями. Перший напрям відображено у п. 3 ст. 3 Статуту Руху в «міжнародної діяльності, кожне Національне суспільство в міру своїх можливостей надає згідно з Женевськими конвенціями допомогу жертвам збройних конфліктів та постраждалим внаслідок стихійних лих та інших надзвичайних обставин. Ця допомога у формі надання послуг, персоналу, матеріальної, фінансової та моральної підтримки здійснюється через відповідні Національні товариства, Міжнародний Комітет чи Федерацію». Відповідно Статуту, Товариство співпрацює з національними Товариствами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця інших держав, бере участь у міжнародних

форумах та акціях Міжнародного руху (п. 3.6), а міжнародні зв'язки з національними Товариствами та міжнародними організаціями Червоного Хреста і Червоного Півмісяця є виключним правом Товариства (п. 3.7). Другий напрям слідує із автономії Товариства, його мандату та загальної правосуб'єктності.

Порівняно з численними збройними конфліктами сучасності, незважаючи на високу інтенсивність військових дій внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, збереглися інституційна та операційна спроможність державного сектора України щодо реагування на гуманітарні загрози, який при взаємодії з громадянським сектором він створив дієву систему надання гуманітарної допомоги жертвам війни. У цій системі ТЧХУ займає проміжну ланку посередника між державою та суспільством, маючи доступ до міжнародної гуманітарної допомоги та операційну гнучкість, надає гуманітарну допомогу в значних масштабах і допомагає державі в гуманітарній сфері. Наявність інституційної та функціональної спроможності ТЧХУ в таких умовах є унікальним явищем, водночас є відображенням загальної стійкості України та українського суспільства перед лицем держави-агресора.

Список використаних джерел

1. Олійник О. В. Діяльність Червоного Хреста у Галичині в I половині ХХ ст. : дис. ... д-ра філософії : 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2022. 283 с.
2. Кармалюк С., Ореховський В. Історія Товариства Червоного Хреста України *Книга I. Діяльність організації Товариства Червоного Хреста в Україні до 1921 р.*: кол. монографія. Чернівці : Технодрук, 2023. 252 с.
3. Короткий Т. Р., Кібець Д. В. Регулювання діяльності Товариства Червоного Хреста України. *Інформаційне агентство «Українське право»*. 6 грудня 2019 р. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/regulyuvannya-diyalnosti-tovarystva-chervonogo-khresta-ukrayiny/?month=03&year=2020 (дата звернення: 28.02.2024).
4. Олюха В. Г., Короткий Т. Р. Правові основи діяльності Товариства Червоного Хреста України. *Теорія та практика господарського права і процесу: виклики 2021* / відп. за вип. Г. М. Будурова. Одеса : ГО «Всеукраїнський центр економічного права», 2021. С. 13–19.
5. Доценко М. І. Генеза функцій Національних товариств в контексті взаємодії з державою. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 листопада 2023 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса. 2023. (282 с.) С. 76–77.
6. Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України від

28.11. 2002 р. № 330-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (дата звернення: 28.02.2024).

7. Статут Товариства Червоного Хреста України : рішення XXII З'їзду Товариства Червоного Хреста України від 9 липня 2021 р., протокол № 1. URL: https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Statute_URCS.pdf (дата звернення 03.01.2024).

8. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 28.02.2024).

9. Statutes of the International Red Cross and Red Crescent Movement URL: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/statutes-en-a5.pdf> (дата звернення 03.01.2024).

10. Movement Coordination for Collective Impact Agreement Seville Agreement 2.0. URL: <https://www.ifrc.org/document/seville-agreement-2> (дата звернення: 28.02.2024).

Пасічник Наталія Сергіївна

Кандидат історичних наук, доцент
кафедри філософських та політичних наук.
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: 0009-0007-1694-9906

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ: АМЕРИКАНСЬКИЙ ПІДХІД

Повномасштабна російсько-українська війна та її вплив на геополітичну ситуацію у світовому масштабі наочно засвідчили зростаючу роль інформаційної складової сучасних воєн. Наразі провідні держави світу, в тому числі й США, приділяють першочергову увагу модернізації та розробці нових стратегій, технологій та інструментів інформаційно-психологічного впливу та інформаційної безпеки. Критичний аналіз теорії та практики інформаційних операцій США, одного зі світових лідерів у сфері ІКТ та одного з найважливіших стратегічних партнерів України, має практичне значення для нашої держави в умовах гібридної війни та становить дослідницький інтерес.

В США відсутнє офіційне визначення терміну «інформаційна війна» на урядовому рівні, але зазвичай під ним розуміють «використання та управління інформацією для досягнення конкурентної переваги, включаючи наступальні та оборонні зусилля» [2, с. 1]. В аналітичній доповіді Дослідницької служби